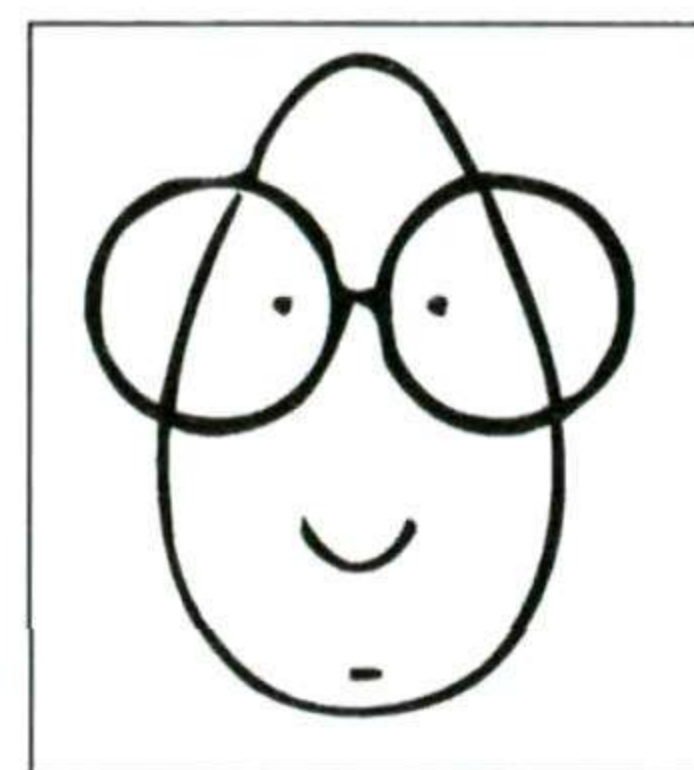

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LIBACT1/GR ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος πραγματοποίησε εκδήλωση-παρουσίαση την Παρασκευή 17 Απριλίου 1992 όπου παρουσιάστηκαν: α) Τα αποτελέσματα και προϊόντα του χρηματοδοτηθέντος από την ΕΟΚ προγράμματος LIBACT1/GR το οποίο είχε αναλάβει, έπειτα από ανάθεση της Κοινότητας, και εξετέλεσε, σε συνεργασία με την ΕΒΕ, η εταιρεία ELIDOC. 1. Τα προγράμματα μετατροπής των παλαιών βιβλιογραφικών εγγραφών και εγγραφών καθιερωμένων επικεφαλίδων (authorities) UNIMARC. 2. Οι νέες βάσεις (βιβλιογραφική και καθιερωμένων επικεφαλίδων) της Βιβλιοθήκης σε UNIMARC, καθώς και τα προγράμματα διαχείρισής τους. 3. Η ελληνική έκδοση του προγράμματος CDS-ISIS της UNESCO με ενσωματωμένη και σε λειτουργία ολόκληρη τη βιβλιογραφική βάση της ΕΒΕ. β) Ο "Κατάλογος Ελληνικών Θεματικών Επικεφαλίδων" που εκδόθηκε πρόσφατα από την ΕΒΕ. γ) Ο "Κατάλογος Καθιερωμένων Ονομάτων Φυσικών Προσώπων" που εκδόθηκε, επίσης, πρόσφατα από την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος.

■ Της Μαρίας Μαρματάκη(*)

Το πρόγραμμα που παρουσιάστηκε υποστηρίχθηκε και χρηματοδοτήθηκε από την Κοινότητα στα πλαίσια των δράσεων προπαρα-

σκευής του Action Plan for Libraries, οι οποίες δράσεις απέβλεπαν στη διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος και προετοιμασίας των χωρών μελών ώστε να συμμετάσχουν στο κύριο πρόγραμμα.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα είχε ως βασικό πρόγραμμα.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα είχε ως βασικό στόχο:

"Την υποστήριξη της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος στην προσπάθειά της να ενταχθεί ισότιμα στο διεθνές δίκτυο Εθνικών Βιβλιοθηκών της Κοινότητας και στην προετοιμασία της για την εφαρμογή ενός Ολοκληρωμένου Προγράμματος Αυτοματοποίησης σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα".

Η Μελέτη Σκοπιμότητας που είχε προηγηθεί, είχε εντοπίσει αρκετές ανάγκες που αφορούσαν τόσο την υποδομή όσο και τη δυνατότητα αξιοποίησης του υλικού που διέθετε ήδη η Εθνική Βιβλιοθήκη.

Τέτοιες ανάγκες ήταν:

- την ανάγκη τυποποίησης σ' ότι αφορούσε τη δομή και το περιεχόμενο των μηχανογραφημένων βιβλιογραφικών αρχείων, ώστε να εξασφαλιστεί η συμβατότητα με ανάλογα συστήματα και ομόλογους φορείς

- την αναγκαιότητα ανταλλαγής βιβλιογραφικών πληροφοριών την έλλειψη των κατάλληλων προτύπων και εργαλείων για το σκοπό αυτό.

- την ανάγκη αξιοποίησης των ήδη μηχανογραφημένων βιβλιογραφικών αρχείων με τρόπο σύγχρονο (on line έρευνα βάσει κριτηρίων και συνδυασμού κριτηρίων επιλογής). Αυτό απαιτούσε την μετατροπή των κλασσικών, με επίπεδη και καταταμημένη οργάνωση αρχείων σε ολοκληρωμένη Βάση Δεδομένων

Βασικός περιορισμός σ' ότι αφορούσε την τεχνική υλοποίηση των επιλογών, ήταν η αξιοποίηση των μέσων

(*) Η Μαρία Μαρματάκη είναι Γενική Διευθύντρια ELIDOC

ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τμήμα Καταλόγων

Το πρόγραμμα LIBACT1/GR χρηματοδοτήθηκε από την ΕΟΚ, έπειτα από σχετική ολοκληρωμένη πρόταση που υπεβλήθη από την ΕΒΕ, η δε εκτέλεσή του ανετέθη από την Κοινότητα στην εταιρεία ELIDOC με τη συνεργασία και την επιστημονική καθοδήγηση της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, η οποία και ανέλαβε εξ ολοκλήρου το μελετητικό τμήμα του όλου έργου.

Οι στόχοι του προγράμματος και, κατά συνέπεια, τα αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης, μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

α. Μελέτη σχετικά με το βιβλιογραφικό format για authorities που έπρεπε να υιοθετήσει η ΕΒΕ. Η σχετική μελέτη που πραγματοποιήθηκε από την ΕΒΕ οδήγησε στην υιοθέτηση του UNIMARC τόσο ως format ανταλλαγής, πράγμα άλλωστε υποχρεωτικό στο πλαίσιο της ΕΟΚ, όσο και ως εσωτερικού format. Η μελέτη οδήγησε, επίσης, σε πλήρη ανάλυση της συγκεκριμένης υλοποίησης του UNIMARC από την ΕΒΕ.

β. Μετατροπή των εγγραφών της ΕΒΕ, τόσο των βιβλιογραφικών, όσο και των εγγραφών authorities σε UNIMARC. Τα τελικά προϊόντα του προγράμματος ήταν τόσο τα σχετικά προγράμματα μετατροπής, όσο και, κυρίως, οι βάσεις της ΕΒΕ (βιβλιογραφική και καθιερωμένων τύπων) σε μορφή UNIMARC.

γ. Μελέτη σχετική με την καταλληλότητα και τις αναγκαίες μετατροπές, προκειμένου το πρόγραμμα της UNESCO CDS/ISIS να χρησιμοποιηθεί από την ΕΒΕ ως πρόγραμμα δημιουργίας και διαχείρισης της βιβλιογραφικής βάσης δεδομένων της, μέχρι την εγκατάσταση ολοκληρωμένου αυτοματοποιημένου συστήματος. Το πρόγραμμα έχει πλήρως εξελληνισθεί, έχουν δε διαμορφωθεί οι αναγκαίοι πίνακες και formats (αναζήτησης, εμφάνισης, εκτύπωσης, κ.λπ.) για χρήση του από την ΕΒΕ. Ως ιδιοκτησία της UNESCO, το πρόγραμμα διατίθεται δωρεάν σε κάθε ενδιαφερόμενο, η δε ΕΒΕ έχει απευθυνθεί στην UNESCO, προκειμένου να της επιτραπεί να διαθέτει αυτή απ' ευθείας την ελληνική έκδοση.

δ. Πρόγραμμα διαχείρισης των καθιερωμένων τύπων (authorities) της ΕΒΕ σε μορφή UNIMARC.

ε. Νέο πολυτονικό σύνολο χαρακτήρων, το οποίο να καλύπτει τις βασικές ανάγκες της ΕΒΕ.

στ. Πρόγραμμα μετατροπής του πολυτονικού συνόλου χαρακτήρων της ΕΒΕ στο ισχύον διεθνές πρότυπο ελληνικό σύνολο χαρακτήρων ISO 8859-7: 1987 (ΕΛΟΤ 928), προκειμένου η βάση της ΕΒΕ να είναι διαθέσιμη και αξιοποιήσιμη, τόσο από άλλες ελληνικές βιβλιοθήκες που δεν χρησιμοποιούν πολυτονικό, όσο και από βιβλιοθήκες του εξωτερικού.

Στο δεύτερο μέρος της εκδήλωσης παρουσιάστηκε ο "Κατάλογος Ελληνικών Θεματικών Επικεφαλίδων". Ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνει τη δουλειά 12 περίπου χρόνων και βασίζεται, κύρια, στο έργο της Library of Congress "Library of Congress Subject Headings", χωρίς όμως να είναι και μια απόλυτα ελληνική απόδοσή του. Πιο συγκεκριμένα, ο κατάλογος:

1. Περιέχει μόνο τις επικεφαλίδες που έχουν χρησιμοποιηθεί για το υπάρχον υλικό της ΕΒΕ.

2. Περιέχει τις διασυνδεδεμένες παραπομπές που χρειάζονται για τη διασύνδεση των ελληνικών θεματικών επικεφαλίδων που περιέχονται στον κατάλογο, και

3. Οι όροι καθιερώνονται στα ελληνικά δεν είναι πιστή μετάφραση των αντίστοιχων αγγλικών όρων, αλλά προσαρμόζονται ως προς τη μορφή ή τον τύπο, στα ελληνικά δεδομένα, γεγονός που αποτελεί βασικό στόχο της ΕΒΕ.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της εκδήλωσης παρουσιάστηκε ο "Κατάλογος Καθιερωμένων Ονομάτων Φυσικών Προσώπων". Και ο κατάλογος αυτός διαμορφώθηκε στη βάση, κυρίως, του υλικού που εισάγεται στη βιβλιοθήκη από το έτος 1978 και εξής. Η δομή τόσο του καταλόγου, όσο και των επιμέρους εγγραφών υλοποιεί, γενικά, τις σχετικές πρότυπες οδηγίες της IFLA με κάποιες αποκλίσεις. Ο κατάλογος περιέχει τις εγγραφές για τους καθιερωμένους τύπους ονομάτων, καθώς και τις αναγκαίες παραπεμπτικές και επεξηγηματικές εγγραφές. Για τη συγκρότηση του καταλόγου χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία που παρέχουν στη Βιβλιοθήκη οι ίδιοι οι συγγραφείς, πληροφορίες από εκδοτικούς οίκους, πληροφοριακά βιβλία παντός είδους κ.λπ.

Τέλος, τονίστηκε ότι η έκδοση των δύο αυτών καταλόγων έχει χαρακτήρα πειραματικό και κάθε υπόδειξη, η οποία θα επισημαίνει λάθη, αβλεψίες, ασυνέπειες ή ανεπιτυχείς ενδεχομένως, αποδόσεις, θα είναι χρήσιμη και αναγκαία για μια σωστότερη και πληρέστερη νέα έκδοση των καταλόγων αυτών. Με τη μεταφορά, μάλιστα, και των δύο αρχείων σε μορφή UNIMARC, διαδικασία που βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, θα δημιουργηθεί μια ολοκληρωμένη ηλεκτρονική βάση, προσιτή και διαθέσιμη στον κάθε ενδιαφερόμενο. ■

που διέθετε ήδη η βιβλιοθήκη, ώστε να μην υπάρξουν πρόσθετες δαπάνες εξοπλισμού και λογισμικού, εν όψει της προμήθειας ολοκληρωμένου συστήματος, η οποία είχε προγραμματισθεί.

Με βάση τα δεδομένα αυτά οι βασικοί άξονες του προγράμματος διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Επιλογή βιβλιογραφικού format εσωτερικής λειτουργίας και αναταλλαγών.
- Επιλογή ενός κατάλληλου εργαλείου/προγράμματος δημιουργίας και διαχείρισης βιβλιογραφικών αρχείων, και προσαρμογή του στις ειδικές απαιτήσεις.
- Μετατροπή του βιβλιογραφικού υλικού που διέθετε η ΕΒΕ, καταγραμμένου σε μαγνητικά μέσα, στο format επιλογής και με τρόπο που να υποστηρίζεται και να αξιοποιείται από το πρόγραμμα.
- Δυνατότητα εξαγωγής (export) του βιβλιογραφικού υλικού σε διεθνές format ανταλλαγών ISO 2709, σύμφωνα με το διεθνώς αποδεκτό πρότυπο κωδικοποίησης ελληνολατινικών χαρακτήρων ISO 8859-7: 1987.
- Παράλληλα με την επεξεργασία των βιβλιογραφικών δεδομένων, θα έπρεπε να γίνει τυποποίηση, μετατροπή και αξιοποίηση των θεματικών επικεφαλίδων (subject headings), σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, μετά από συστηματική μελέτη και αξιοποίηση των διεθνών συνθηκών και τάσεων, επέλεξε το format Unimarc ως εσωτερικό format λειτουργίας, format ανταλλαγών, και format δημιουργίας των καθιερωμένων αρχείων της.

Ως βασικό πρόγραμμα δημιουργίας και αξιοποίησης των βιβλιογραφικών βάσεων δεδομένων επελέγη το πρόγραμμα SDS - ISIS το οποίο παρέχεται από την Unesco δωρεάν (και επομένως εξυπηρετούσε την Εθνική Βιβλιοθήκη στο μεταβατικό στάδιο μέχρι την επιλογή και εγκατάσταση του πλήρους πακέτου). Το SDS - ISIS είναι απόλυτα παραμετρικό και ολοκληρωμένο σε μεγάλο βαθμό σ' ότι αφορά στην καταλογογράφηση και στην βιβλιογραφική έρευνα του καταλόγου On-line. Επί πλέον το πρόγραμμα αυτό λειτουργεί σε PC.

Η ELiDOC ανέλαβε να υλοποιήσει το έργο της εφαρμογής των ανωτέρω επιλογών από την πλευρά της αυτοματοποίησης στο συγκεκριμένο περιβάλλον της εθνικής Βιβλιοθήκης (εξοπλισμός) λαμβάνοντας υπόψη και όλες τις δυσκολίες προσαρμογής του προσωπικού σε νέο τρόπο δουλειάς (εφαρμογή Unimarc, νέο πρόγραμμα λειτουργίας).

Για να εξασφαλιστεί η λειτουργικότητα των επιλογών και να παραχθούν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, η ELiDOC έκανε τα ακόλουθα βήματα:

1. Επανασχεδίασε το character set σύμφωνα με τις ανάγκες της ΕΒΕ, δεδομένου ότι το εν χρήσει δημιουργούσε προβλήματα, ιδιαίτερα στη διαλογή των πληροφοριών.

Η νέα σχεδίαση έγινε με στόχο την αφιέρωση μοναδικού συνδυασμού εσωτερικού κωδικού απεικόνισης (internal code) ανά χαρακτήρα, στον 8-bit character definition table, και στην κάλυψη όλων των υπαρκτών τονιζόμενων χαρακτήρων ή χαρακτήρων με διακριτικά σημεία, οι οποίοι απαντώνται στην ελληνική γλώσσα (αρχαία κείμενα, καθαρεύουσα, σύγχρονη γλώσσα).

Ως βάση χρησιμοποιήθηκε το ευρείας χρήσεως character set 437, στο οποίο διατηρήθηκαν οι θέσεις των χαρακτήρων του λατινικού αλφαβήτου και του ελληνικού απλού (μονοτονικό) ώστε να εξασφαλίζεται άμεση συμβατικότητα για τις εγγραφές που μπορούν να συνταχθούν στο μονοτονικό σύστημα.

2. Εφήρμοσε το πλήρες format Unimarc το οποίο σχεδίασε η ΕΒΕ, στη δομή και τη δημι-

ουργία της βιβλιογραφικής βάσης Δεδομένων. Επειδή το SDS - ISIS δεν διαθέτει φιλικό τρόπο επικοινωνίας με το χειριστή (user interface) στον τρόπο εισαγωγής των βιβλιογραφικών στοιχείων, ούτε παρέχει δυνατότητα ελέγχων, αναπτύχθηκε ειδικό ολοκληρωμένο πρόγραμμα εισαγωγής δεδομένων σε μορφή Unimarc, απόλυτα συμμετρικό στην επιλογή των πεδίων και υποπεδίων, ιδιαίτερα φιλικό στη χρήση και με ενσωματωμένες οδηγίες και ελέγχους συμβατότητας σ' ότι αφορά τα επιτρεπτά πεδία, υποπεδία και κωδικούς (indicators) Unimarc. Το πρόγραμμα αυτό διευκόλυνε κατά πολύ το έργο της εισαγωγής δεδομένων και συντέλεσε στην εύκολη αποδοχή του Unimarc από το προσωπικό της ΕΒΕ.

Με το πρόγραμμα αυτό γίνεται η εισαγωγή των βιβλιογραφικών εγγράφων από το 1991 ως σήμερα.

3. Έγινε ελληνικοποίηση του SDS - ISIS (menus, επιλογές, μηνύματα) και σχεδίαση των αρχείων του (Βάσης Δεδομένων, εισαγωγής και εκτυπώσεων) σύμφωνα με το format Unimarc.

4. Έγινε μετατροπή όλων των εγγράφων παρελθόντων ετών που διέθετε η Εθνική Βιβλιοθήκη σε μαγνητικά μέσα (περίπου 16.000 εγγραφές τίτλων από το 1988) σε format Unimarc.

Ως βάση χρησιμοποιήθηκε μορφή αρχείου εκτύπωσης με διάκριση των πεδίων πληροφοριών με στίξη σύμφωνη με τους AACR2.

Μέσω πολύπλοκων αλγορίθμων αναγνώρισης και ελέγχου έγινε η αυτόματη μετατροπή των δεδομένων, πεδίο προς πεδίο, σε format Unimarc, με την ανάλογη κωδικοποίηση και τον κατάλληλο χαρακτηρισμό των πεδίων. Η αυτόματη μετατροπή ήταν επιτυχής σε ποσοστό 90% περίπου, ενώ το υπόλοιπο 10% αντιμετωπίστηκε με την παρέμβαση έμπειρου χειριστή.

5. Τα αρχεία αυτά, μετά τη μετατροπή τους σε Unimarc και στο νέο character set, εισήχθησαν, μέσω ISO 2709, στο SDS - ISIS, έγινε η διαδικασία indexing, (αυτόματη δημιουργία των inverted index files) για όλα τα πεδία που είχε προσδιορίσει η ΕΒΕ ως πεδία αναζήτησης και δημιουργήθηκε η Βιβλιογραφική Βάση Δεδομέ-

ων η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο από το προσωπικό όσο και από το κοινό της ΕΒΕ.

6. Η Βάση Βιβλιογραφικών Δεδομένων, η οποία λειτουργεί με το SDS - ISIS, μπορεί, αφού χρησιμοποιηθεί ειδικό πρόγραμμα - φίλτρο, το οποίο αναπτύχθηκε, μετατροπής των χαρακτήρων από το πολυτονικό στο μονοτονικό σύστημα του ISO 8859-7:1987 (ELOT 928) να εξαχθεί σε ISO 2709 και να ανταλλαγεί με οποιαδήποτε βιβλιοθήκη στο εσωτερικό ή εξωτερικό μπορεί να αξιοποιήσει τα δεδομένα αυτά.

7. Στα πλαίσια του προγράμματος αναπτύχθηκε ένα ολοκληρωμένο σύστημα on line δημιουργίας και ενημέρωσης των καθιερωμένων - θεματικών αρχείων (subject authority files) σε format Unimarc.

Δεδομένου ότι η περιγραφή του προτύπου της IFLA Unimarc/Authorities κυκλοφόρησε μέσα στο 1991, η άμεση υιοθέτηση και εφαρμογή του από την Εθνική Βιβλιοθήκη αποτελεί

προπορορία σε διεθνές επίπεδο.

8. Με μεθοδολογία αντίστοιχη αυτής που χρησιμοποιήθηκε για τα βιβλιογραφικά αρχεία και με ανάλογους αλγορίθμους, έγινε η μετατροπή των παλαιών καθιερωμένων θεματικών εγγράφων της βιβλιοθήκης σε format Unimarc και η ένταξή τους στο νέο σύστημα.

Η Βάση Δεδομένων των καθιερωμένων θεματικών επικεφαλίδων περιλαμβάνει 18.000 περίπου όρους, με όλες τις δυνατές συσχετίσεις μεταξύ τους (βλέπε επίσης, κ.λπ.).

9. Η εφαρμογή του Unimarc στη δομή των καθιερωμένων αρχείων επιτρέπει την έξοδο σε ISO 2709 και τις ανταλλαγές με άλλες βιβλιοθήκες.

10. Παράλληλα με τα κύρια βήματα που αναφέραμε συνοπτικά πιο πάνω, δημιουργήθηκαν βασικές εκτυπώσεις τόσο για τη Βάση Βιβλιογραφικών Δεδομένων, όσο και για τα Καθιερωμένα Αρχεία, είτε μέσω νέων προγραμμάτων, είτε εκμεταλλευόμενοι τις δυνατότητες του SDS - ISIS, είτε με ειδικά interface που επιτρέπουν την αξιοποίηση των προγραμμάτων που χρησιμοποιούσε ήδη η ΕΒΕ.

Κατ' αυτόν τον τρόπο η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος διαθέτει σήμερα το υλικό της, των τεσσάρων τελευταίων ετών σε μορφή Βάσης Δεδομένων, πλήρως τυποποιημένη, με δυνατότητα ανταλλαγής διεθνώς και συμβατή προς οποιοδήποτε αυτοματοποιημένο σύστημα μπορεί να υποστηρίξει τη δομή Unimarc. Στο διάστημα αυτό, μέσω του προγράμματος έγινε η κατάλληλη προετοιμασία και αποκτήθηκε πολύτιμη εμπειρία η οποία θα αξιοποιηθεί κατά την εγκατάσταση ενός ολοκληρωμένου Προγράμματος Διαχείρισης της Βιβλιοθήκης.

Τα προϊόντα που αναπτύχθηκαν δεν χάνουν την αξία τους ούτε τη χρησιμότητά τους. Μπορούν να αξιοποιηθούν off line για αναδρομική καταλογογράφηση υλικού (retrospective conversion) ή για να βοηθήσουν άλλες βιβλιοθήκες να κάνουν τα πρώτα βήματα στην καταγραφή του υλικού τους μ' ένα σωστό τρόπο που θα τους εξασφαλίσει τη συνέχιση και τη μετάβαση σ' όποιο ολοκληρωμένο σύστημα επιλέξουν εν συνεχεία. ■